

سوءرفتار علمی چیست؟

دستورالعمل‌های جهانی برای نشریه‌ها هنگام مواجهه با آن و
مقایسهٔ اجمالی آن با رویکرد نشریه‌های فارسی

بهار قادری

کارشناس ارشد بخش علم‌سنجی مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانهٔ مرکزی
دانشگاه فردوسی مشهد

فهرست مطالب

۱	 مقدمه
۳	 مقاله‌های سلب اعتبارشده یا RETRACTION
۴	 کمیته بین‌المللی اخلاق نشر (COPE)
۴	 دستورالعمل‌های این کمیته درباره شیوه مواجهه با مقاله‌های سلب اعتبارشده
۶	 وضعیت مقاله‌های سلب اعتبارشده در ایران
۷	 رویکرد نشریه‌های فارسی به سوءرفتار علمی در مقاله‌های انتشار یافته
۸	 راه‌های پیشگیری و برخورد با سوءرفتار علمی
۱۰	 نرم‌افزارهای شناسایی سرقت علمی
۱۰	 نمونه‌های لاتین
۱۰	 نمونه‌های فارسی
۱۱	 منابع

مقدمه

با اینکه داوران علمی نشریه‌ها، مقاله‌های علمی را بارها پیش از چاپ به‌طور دقیق بررسی کرده و حتی به این منظور، از نرم‌افزارهای مختلفی برای تشخیص خطاها و سوءرفتارهای علمی^۱ استفاده می‌کنند، بازهم ممکن است اثری منتشر شود و در دسترس دیگران قرار بگیرد که در آن سوءرفتار علمی وجود داشته باشد. سوءرفتار علمی به رفتار عمدی یا غیرعمدی پژوهشگران گفته می‌شود که استانداردهای اخلاقی و علمی را در پژوهش‌های خود رعایت نمی‌کنند (Al-Marzouki, Roberts, Marshall, & Evans, 2005). صمدی، عباسی و جلال‌زاده (۱۳۹۳) با بررسی مسائل اخلاقی در انتشارات مقالات علمی علوم پزشکی، عمده‌ترین سوءرفتارهای علمی را چنین بیان کردند: ۱. مسائل مربوط به شرایط نویسندگان (نویسندگان مهمان و نویسندگان شبح)^۲؛ ۲. سرقت علمی یا ادبی^۳؛ ۳. انتشارات همپوشان (ارسال مکرر، نشر مکرر، انتشارات زاید^۴، انتشارات هم‌نیا^۴)؛ ۴. داده‌سازی و جعل داده؛ ۵. تضاد منافع؛ ۶. آزمایش‌ها با نمونه انسانی و حیوانی. از این میان، شایع‌ترین سوءرفتارهای علمی جعل، تحریف و سرقت علمی شناخته شده‌اند (زمان‌زاده و غفوری‌فرد، ۱۳۹۵). زمان‌زاده و غفوری‌فرد (۱۳۹۵) پس از مرور پژوهش‌ها، سیزده مصداق را برای سرقت علمی شناسایی کردند که در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱: انواع سرقت علمی براساس مرور متون. زمان‌زاده و غفوری‌فرد (۱۳۹۵)

تعریف	انواع سرقت علمی
رونویسی کامل از مقاله فرد دیگر و چاپ آن به‌عنوان مقاله خود	کلونی (Clone)
نوشتن بخش بسیاری از مقاله از یک منبع، بدون تغییر جملات آن	کپی‌برداری (Ctrl-C)
کپی‌برداری از یک مقاله و تغییر کلمات و جملات کلیدی و نشان‌دادن آن به‌عنوان مقاله‌ای اصیل؛ اما محتوای منبع اولیه همچنان باقی می‌ماند. به این مقاله‌ها، مقاله‌های تکه‌دوزی شده (Patchwriting) گفته می‌شود.	پیداکردن و جایگزینی (Find-Replace)

۱. Scientific Misconduct

۲. Ghost Author

۳. Redundant Publications

۴. Sibling/ Salami Publications

تعریف	انواع سرقت علمی
نقل قول‌های متعدد از منابع مختلف که در آن نقل قول‌ها طوری چیده شده است که تکمیل کننده یکدیگر باشند.	ترکیب مجدد (Remix)
نوشتن مقاله جدید براساس مقاله خود که در جای دیگری چاپ شده است.	بازیافت (Recycle)
نقل قول‌های اشتباه یا دادن منابع اشتباه [۲۴،۲۳،۳]	خطای ۴۰۴ (Error 404)
کپی کردن بخشی یا کل متن، فایل کامپیوتری، فیلم صوتی و تصویری بدون ذکر منبع اولیه آن یا اینکه عین جمله‌ای از منبعی ذکر شود، بی آنکه داخل گیومه قرار داده شود. به این حالت، سرقت علمی «کلمه به کلمه» نیز گفته می‌شود.	شکل مستقیم (Direct form)
در این روش، نویسنده از ایده موجود در منبع اصلی استفاده کرده و چند جمله و کلمه نیز خودش به متن اضافه می‌کند. بدون اینکه منبع مورد استفاده را مشخص کرده یا جملاتی که از منبع اصلی برداشته را داخل گیومه قرار دهد.	شکل موزاییک (Mosaic form)
اگر نویسنده‌ای از ایده، فکر و اختراع فرد دیگری بدون اجازه استفاده کند و آن ایده را به عنوان ایده جدید خود مطرح کند، مرتکب سرقت علمی شده است. به طور مثال، ممکن است یکی از داوران مقاله، از ایده مقاله رد شده استفاده کند و مقاله مشابهی را در مجله خود یا مجله دیگری چاپ کند. به این حالت دزدی ایده گفته می‌شود.	سرقت ایده
در این نوع سرقت علمی، نویسنده یک مقاله را همزمان در دو مجله مختلف به چاپ می‌رساند. به طوری که دو مقاله از نظر محتوا با همدیگر همپوشانی بسیاری دارند.	انتشار یک مقاله در دو مجله (Dual publication)
در این روش، نویسنده با نویسندگان نتایج یک پروژه تحقیقی را به جای اینکه به عنوان یک مقاله کامل و جامع به چاپ برساند، آن را به چند بخش تقسیم می‌کند و هر تکه از آن را به عنوان یک مقاله جدید در مجلات مختلف به چاپ می‌رساند. به این مقالات انتشار قطعه به قطعه (Publication piecemeal) یا انتشار تکه پاره (Fragmentary publication) نیز گفته می‌شود.	تکه تکه کردن یک مطالعه (Salami publication)
نویسنده یا نویسندگان مقاله، یک متن، ایده، یافته‌ها یا سایر موارد را از یک یا چند مقاله‌ای که توسط همان نویسنده یا نویسندگان نوشته شده است، به عنوان یک مقاله و ایده جدید به چاپ می‌رساند. بدون اینکه به مقاله قبلی ارجاع دهد.	سرقت علمی از خود (Self-plagiarism)
در این روش، نویسنده یک فرد دیگر را اجیر می‌کند و از او می‌خواهد تا مقاله یا پروژه‌ای را به نام وی بنویسد.	تبانی (Collusion)

پس از انتشار مقاله‌ها، اگر برای مسئولان نشریه و سردبیران، مشخص شود که مقاله‌ای سرقت علمی است یا در آن جعل و تحریف صورت گرفته یا مجدد انتشار یافته یا هرنوع گزارش غیراخلاقی دیگری، ضروری است که خوانندگان با اطلاعیه‌ای از آن آگاه شوند.

در نشریه‌های انگلیسی‌زبان، این اطلاعیه با عنوان Retraction به مخاطبان آن مقاله اطلاع داده می‌شود. این درحالی است که در زبان فارسی معادل روشنی برای کاربرد این واژه در زمینه سوء رفتار علمی یا سرقت علمی در نظر گرفته نشده است. عباسیان، و رجب‌زاده عصارها، (۱۳۹۵) نیز پس از پرس‌وجو از متخصصان متوجه شدند که میان آن‌ها، معادل‌های بسیاری برای آن مصطلح است: «سلب اعتبار»، «بازپس‌گیری»، «پس‌گرفتن»، «ارزش‌بازگیری»، «وجین»، «حذف»، «پس‌گیری»، «جاذدن» و «استرداد».

مقاله‌های سلب اعتبار شده یا Retraction

مقاله‌های Retraction یا سلب اعتبار شده در دو دسته قرار می‌گیرند:

۱. مقاله‌هایی که دچار تخلف یا سوء رفتار علمی هستند:^۵ در این مقاله‌ها نویسنده به خطای خود آگاه است و به عمد تخلف را انجام داده است مانند جعل، انتشار مجدد، تحریف و سرقت علمی؛
۲. مقاله‌هایی که به دلیل خطای سهوی صورت گرفته‌اند:^۶ در این مقاله‌ها نویسنده ممکن است از خطای خود آگاه نباشد و پس از انتشار، متوجه خطای خود شود و از سردبیر درخواست کند تا مقاله را بردارد. مانند اشتباهاتی که ممکن است نویسنده در محاسبات آماری یا انتخاب روش پژوهش انجام داده باشد و نتیجه پژوهش نادرست شود. چنین اشتباهی در رشته‌های علوم پزشکی و دارویی بیشتر از دیگر رشته‌ها رخ می‌دهد.

بدیهی است که سلب اعتبار این نوع مقاله‌ها متفاوت از سلب اعتبار مقاله‌هایی است که سوء رفتار علمی دارند. از همین روی است که بسیار تأکید می‌شود تا در اطلاعیه Retraction دلیل سلب اعتبار مقاله نیز حتماً گفته شود (Wager, Barbour, Yentis, Kleinert, 2009).

۵. Misconduct

۶. Honest Error

پایگاه وب آوساینس^۷ نیز این دو نوع خطا در مقاله‌ها را با دو اصطلاح Retracted Publication و Retraction از یکدیگر متمایز کرده است. برپایه اطلاعات این پایگاه، Retracted Publication مقاله‌ای است که خود نویسنده، سازمان، ویراستار یا ناشر آن مقاله را به دلیل خطاها یا داده‌های اثبات نشده حذف کرده است. در حالی که Retraction اطلاعیه‌ای عمومی است، درباره اینکه مقاله به دلیل خطاها یا داده‌های اثبات نشده‌اش حذف شده است (Clarivate Analytics, 2018).

کمیته بین‌المللی اخلاق نشر (COPE)^۸

از سازمان‌های فعال در زمینه رعایت اخلاق در انتشارات، کمیته بین‌المللی اخلاق نشر (COPE) است. این کمیته که از سال ۱۹۹۷ تاکنون فعالیت دارد، دستورالعمل‌ها و پیشنهادهایی را برای سردبیران و ناشران و داوران نشریه‌ها تهیه کرده است تا هنگام مواجهه با سوء رفتار علمی طبق آن رفتار کنند. تاکنون، ناشران بزرگی عضو این کمیته شده‌اند مانند الزویر،^۹ اشپرنگر،^{۱۰} تیلور و فرانسیس،^{۱۱} وایلی بلکول^{۱۲} و... این کمیته به تمامی ناشران و سردبیرانی که در نشریه خود از دستورالعمل COPE پیروی می‌کنند، اعلام کرده است تا برای شناسایی و جلوگیری از انتشار مقالاتی که در آن سوء استفاده‌های پژوهش مانند سرقت علمی، دستکاری ادعا و جعل اطلاعات یا داده‌سازی رخ داده است، اقدامات معقولی انجام دهند. در ادامه، برخی از دستورالعمل‌های این کمیته درباره شیوه مواجهه با مقاله‌های سلب اعتبار شده آمده است

دستورالعمل‌های این کمیته درباره شیوه مواجهه با مقاله‌های سلب اعتبار شده

- ویراستاران نشریه باید مقاله‌ای را سلب اعتبار شده در نظر بگیرند:

۷. Web of Science

۸. Committee on Publication Ethics (COPE)

۹. Elsevier

۱۰. Springer

۱۱. Taylor & Francis

۱۲. Wiley-Blackwell

○ شواهد روشنی وجود داشته باشد که به یافته‌ها نمی‌توان اعتماد کرد یا به دلیل سوء رفتار (مانند داده‌سازی) یا خطای سهوی (مانند اشتباه محاسباتی یا آزمایشی) انجام شده باشند؛

○ یافته‌های پژوهش پیش از این در جای دیگری بدون ارجاع متقابل، اجازه یا توجیهی منتشر شده باشند؛

○ مقاله سرقت ادبی باشد؛

○ مقاله پژوهشی غیراخلاقی باشد.

• **سردبیران نشریه باید اظهار نگرانی کنند اگر:**

○ شواهدی نامطمئن از سوء رفتار نویسنده در پژوهش یا انتشار بیابند؛

○ شواهدی وجود داشته باشد که یافته‌ها قابل اعتماد نیستند و مؤسسه یا نویسندگان به بررسی آن‌ها نمی‌پردازند؛

○ ذکر کنند که پژوهش به‌طور منصفانه، بی‌طرفانه یا به‌طور قطع سوء رفتار علمی دارد یا ممکن است که داشته باشد؛

○ پژوهش انجام شده باشد؛ اما نتایج آن در بازه زمانی معقولی در آینده سودمند نباشد.

• **ویراستاران نشریه باید درخواست اصلاح دهند اگر:**

○ بخش کوچکی از یک انتشار گمراه‌کننده بودن آن را ثابت می‌کند. به‌ویژه اگر آن خطا، سهوی بوده باشد؛

○ فهرست نویسنده یا همکاران صحیح نباشد. برای مثال نویسنده‌ای که از مقاله حذف شده یا برعکس، نویسنده‌ای که بدون داشتن معیار نویسنده بودن در مقاله آمده باشد.

• **به‌طور معمول، سلب اعتبار کردن مقاله صحیح نیست اگر:**

○ ضروری باشد که در نوشته تغییری انجام شود؛ اما دلیل روشنی برای شک در اعتبار یافته‌ها وجود نداشته باشد.

• **اطلاعیه سلب اعتبار باید:**

○ در هر جایی که ممکن است، به مقاله داده شود مانند تمام نسخه‌های الکترونیکی آن مقاله؛

- به روشنی، مقاله سلب اعتبار شده را بتوان شناسایی کند. برای مثال، می‌توان عنوان مقاله و نویسندگان را در فهرست سلب اعتبار شده‌ها قرار داد؛
- به روشنی، اطلاعیه سلب اعتبار شده دیده شود. برای مثال، این اطلاعیه از دیگر انواع اصلاحات و یادداشت‌هایی که روی مقاله می‌آید، متفاوت بیاید؛
- برای آنکه اثرات مخرب این مقاله‌ها بر دیگر انتشارات به حداقل رسانده شود، اطلاعیه سلب اعتبار شدن مقاله به سرعت اطلاع رسانی شود؛
- دیدن اطلاعیه سلب اعتبار شدن مقاله برای تمامی خوانندگان دسترس پذیر باشد یعنی به دلیل «محدودیت‌های دسترسی» یا «دسترسی فقط برای مشترکان» امکان دسترسی به این مقاله‌ها محدود نشود؛
- توضیح داده شود که چه کسی مقاله را سلب اعتبار کرده است؛
- دلیل یا دلیل‌های سلب اعتبار شدن مقاله‌ها توضیح داده شود تا مقاله‌هایی که به عمد سوء رفتار علمی دارند از دیگر مقاله‌ها که خطای سهوی دارند، متمایز شوند؛
- از لفظ پنهان‌کار بودن یا دروغی بودن مقاله پرهیز شود (Wager, Barbour, Yentis, Kleinert, 2009).

ادامه توضیحات این کمیته درباره بحث Reteraction را می‌توانید در [این پیوند](#) ملاحظه فرمایید. افزون‌براین، در این سازمان، نمودارهایی به فارسی تهیه شده است که راهنمای سردبیران و داوران است تا بدانند هنگامی که با انواع سوء رفتارهای پژوهشی مواجه می‌شوند، چه رفتارهایی باید داشته باشند. این نمودارها را می‌توانید در [این پیوند](#) مشاهده کنید.

وضعیت مقاله‌های سلب اعتبار شده در ایران

در پژوهشی که عبا سیان و رجب‌زاده عصارها (۱۳۹۵) انجام دادند، مشخص شد، در نشریه‌های فارسی به این مبحث توجه درخوری صورت نگرفته است. آن‌ها دریافتند که معادل‌های واژه Retraction در زبان فارسی، با اهدافی متفاوت از معنای اصلی Retraction در نشریه‌های انگلیسی‌زبان به کار رفته است. با وجود این، بررسی برخی نشریه‌ها به روشنی، واژه سلب اعتبار یا Retraction را در اصول اخلاقی خود آورده‌اند مانند نشریه اندیشه

مدیریت راهبردی: «انتشار بیانیه عذرخواهی در شماره بعدی نسخه چاپی نشریه و ذکر آن در نسخه برخط (آنلاین) مقاله‌ای که تقلب و سرقت علمی در آن محرز شده است (سلب اعتبار Retraction)». در نشریه تحقیقات مالی وابسته به دانشکده مدیریت دانشگاه تهران این اطلاعیه با عنوان استرداد آمده است. در برخی دیگر از نشریه‌های فارسی زبان نیز بی آنکه به واژه سلب اعتبار یا Retraction اشاره‌ای شود، این دستورالعمل با چنین مضمونی آمده است: «اگر سردبیر، پس از انتشار مقاله‌ای، از وقوع سوء رفتار علمی در آن آگاه شود، آن مقاله به سرعت حذف و اطلاع‌رسانی شفافی به خوانندگان آن داده خواهد شد.» مانند *مجله مهندسی متالورژی*، *نشریه راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*. بررسی اجمالی نشریه‌های فارسی زبان که نگارنده انجام داده است، نشان می‌دهد، شمار نشریه‌هایی که به کمیته بین‌المللی اخلاق نشر پیوستند، روبه افزایش است و بیشتر این نشریه‌ها رویکرد خود را درباره نشریه‌های سلب اعتبار شده یا Retraction در بخش اصول اخلاقی بیان کرده‌اند. برخی نیز مانند *پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات* فقط به ذکر اینکه «نشریه عضو کمیته اخلاق نشر است و از اصول آن پیروی می‌کند»، بسنده کرده‌اند.

رویکرد نشریه‌های فارسی به سوء رفتار علمی در مقاله‌های انتشار یافته

بررسی‌های اجمالی نشان می‌دهد، رویکرد نشریه‌های فارسی به سوء رفتار علمی در مقاله‌های انتشار یافته بایکدیگر متفاوت است. عباسیان و رجب‌زاده عصارها (۱۳۹۵) در پژوهش خود تلاش کردند تا نمونه‌ای از نشریه‌های فارسی را بیابند که مقاله‌هایشان را سلب اعتبار کرده باشد. آن‌ها در مطالعه خود فقط حذف یک مقاله را از نشریه کتابداری و اطلاع‌رسانی گزارش کردند و به صفحه مدنظر *پیوند* دادند. این در حالی است که این پیوند اکنون یعنی ۲ اسفندماه ۹۷، بازیابی نمی‌شود. از این رو، مشخص نیست که حذف این مقاله، به دلیل سرقت علمی بوده است یا خطای سهوی. متأسفانه برقراری تماس با مدیر اجرایی این نشریه موفقیت‌آمیز نبود تا بتوان اطلاعات دقیق‌تری از آن به دست آورد. لازم به یادآوری است که طبق اطلاعات آمده در وبسایت نشریه یادشده، این نشریه از دستورالعمل COPE پیروی نمی‌کند.

نمونه دیگر، نشریه *فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات* است که این نشریه نیز به عضویت COPE در نیامده است. طی صحبتی که با مدیر اجرایی این نشریه، خانم زهرا تهوری، در

۱۷ اسفند ۹۷ انجام شد، این اطلاع به دست آمد که این نشریه تابعه حال، دو مقاله را به دلیل «خطای علمی» یا همان «خطای سهوی»، پس از انتشار از فهرست زودآیندهای خود حذف کرده است؛ ولی هیچ گونه اطلاعیه‌ای مبنی بر حذف مقاله‌ها و علت حذف آن‌ها در وبسایت نشریه منعکس نشده است.

نمونه متفاوت در این زمینه، نشریه پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات است که از دستورالعمل‌های COPE پیروی می‌کند. در ابتدای صفحه مربوط به آرشیو شماره سوم از دوره ۳۳ (بهار ۹۷) در وبسایت این نشریه، اطلاعیه سلب اعتبار شدن یکی از مقاله‌ها بازتاب داده شده است.

با اینکه شمار نمونه‌های یافت شده کم است، اما این به معنای تخلف کم یا ناچیز نیست. همان‌طور که عباسیان و رجب‌زاده عصارها (۱۳۹۵) نیز بیان داشتند، این نتیجه شاید بیشتر ناشی از کم‌توجهی به ابعاد مختلف در زمینه سوء رفتار علمی در پژوهش باشد. افزون‌براین، برخی مشاهده‌ها و گفت‌وگوهای انجام شده به ویژه در نشریه‌هایی که عضو COPE نیستند، نشان می‌دهد که رویکرد نشریه‌ها در مواجهه با چنین مقاله‌هایی، بیش از هر چیز به نظر و رأی سردبیران این نشریه‌ها وابسته باشد. به طوری که سردبیر ممکن است به دلایلی چون آشنابودن با فرد متخلف، سرشناس بودن آن فرد یا هرگونه رفتار محافظه کارانه دیگری از انجام اقدامات لازم جلوگیری کند. با توجه به اهمیت بحث اخلاق پژوهش و افزایش میزان سوء رفتارهای علمی ضرورت دارد تا در پژوهشی جامع، ریشه‌ها و علت‌های سرقت علمی به طور دقیق بررسی شود و گام‌های مؤثری در جهت شناسایی و برخورد با چنین بی‌اخلاقی‌هایی صورت گیرد. در ادامه، راهکارهایی بیان می‌شود که عباسیان و رجب‌زاده عصارها (۱۳۹۵) به منظور پیشگیری از سوء رفتار علمی به آن پرداخته‌اند و پس از آن نرم‌افزارهایی معرفی می‌شوند که می‌توان از آن برای شناسایی سرقت علمی در آثار علمی بهره برد.

راه‌های پیشگیری و برخورد با سوء رفتار علمی

۱. در سطح جامعه، به ویژه در سال‌های نخست تحصیل، به مسائل اخلاقی و گسترش آن در جامعه بیشتر توجه شود؛
۲. سرقت علمی و شیوه‌های پیشگیری از آن به دانشجویان، پژوهشگران و استادان آموزش داده شود؛
۳. هر یک از دانشگاه‌ها بایستی دستورالعمل‌های روشنی درباره نحوه استناددهی به مقاله‌ها تهیه کنند؛

۴. دستورالعمل‌های جهانی اخلاق نشر با هدف آگاه کردن نویسندگان اشاعه داده شود و نویسندگان به پیروی از آن‌ها ملزم شوند؛

۵. قوانینی جامع برای برخورد با متخلفان وضع شود و تمامی سردبیران و مسئولان را از آن قوانین و اجرای آن مطلع کرد؛

۶. نویسندگان از پیامدهای اخلاقی، اجتماعی و جزایی سوء رفتار علمی آگاه شوند تا حساسیت لازم در نویسندگان شکل بگیرد؛

۷. سازمان‌های مردم‌نهادی (NGO) تشکیل شود که در حوزه اخلاق پژوهش فعال هستند؛

۸. نوع‌های مختلف سوء رفتار علمی و تخلف‌های پژوهشی به تمامی دانشجویان، استادان، پژوهشگران و نویسندگان آموزش داده شود که در ادامه، به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

- جمله‌بندی (Paraphrasing): جمله‌های منابع مختلف به زبان خود نویسنده بازنویسی شود؛
- نقل قول (Quote): عین جمله یا گفته‌های نویسندگان داخل گیومه آورده شود؛
- خوداستنادی: برای استناد به مقاله‌های پیشین خود، از نقل قول استفاده شود و به مقاله پیشین استناد داده شود. در غیر این صورت، سرقت علمی به‌شمار می‌آید؛
- تمامی منابع استفاده‌شده را با ذکر کامل مشخصات آن در پایان مقاله آورده شود؛
- هنگامی که از عکس، دیاگرام، نمودار یا پرسش‌نامه یا دیگر ابزارهای تحقیقی نویسندگان دیگر استفاده می‌شود، لازم است از نویسنده اصلی اجازه‌نامه کتبی دریافت و به آن منبع استناد داده شود؛
- قانون کپی‌رایت رعایت شود؛
- اگر اطمینان لازم درباره رایج و پذیرفتنی بودن مطلبی به‌عنوان علم وجود ندارد، بهتر آن است که برای آن استناد آورده شود؛
- تا حد امکان از منابع دست اول استفاده شود؛
- تا حد امکان از آوردن گزینشی منابع پرهیز شود. به این معنا که، به‌منظور تأیید یافته‌های خود فقط از مطالعات همسو و تأییدکننده استفاده نشود؛ بلکه منابع مخالف نیز آورده شود؛
- برپایه سهم همکاری نویسندگان، نام آن‌ها در اثر ذکر شود؛

- از ارسال همزمان مقاله به نشریه‌های مختلف جلوگیری شود؛
- استادان راهنما بایستی مقاله‌های دانشجویان را قبل از ارائه در کنفرانس‌ها یا چاپ در نشریه‌ها کنترل کنند؛
- و... (زمان‌زاده و غفوری‌فرد، ۱۳۹۵).

نرم‌افزارهای شناسایی سرقت علمی

نمونه‌های لاتین

آنتیتی‌کیت (iThenticate plagiarism detection software)

آنتی پلجریست (Anticutandpaste)

کپی اسکپ (Copyscape)

ترنیتین (Turnitin)

آکادمیک پلجریزم (Academicplagiarism)

پلج اسکن (Plagscan)

پلجریزم دیتکت (Plagiarism-detect)

نمونه‌های فارسی

هماندجو

سمیم‌نور

منابع

- Al-Marzouki, S., Roberts, I., Marshall, T., & Evans, S. (2005). The effect of scientific misconduct on the results of clinical trials: A delphi survey. *Contemporary Clinical Trials*, 26(3), 331-337. doi:10.1016/j.cct.2005.01.011
- Clarivate Analytics. (2018). *Web of Science Core Collection Help-advanced search*, 1-5. Retrieved 22 February, 2018 from https://images.webofknowledge.com/images/help/WOS/hs_document_type.html
- Wager, E., Barbour, V., Yentis, S., Kleinert, S. (2009). *Committee on Publication Ethics (COPE)*. Retrived 24 February, 2018 from <https://publicationethics.org/files/retraction%20guidelines.pdf>
- بطحائی، زهرا. (۱۳۹۰). سرقت علمی: تعریف، مصادیق‌ها و راهکارهای جلوگیری، پیشگیری و تشخیص. کارآگاه، ۴(۱۶)، ۶-۱۸. دریافت ۳ اسفند ۱۳۹۷ از <https://bit.ly/2VmADcZ>
- زمان‌زاده، وحید و غفوری‌فرد، منصور. (۱۳۹۵). کنکاشی بر چالش اخلاقی سوءرفتار علمی در مقالات علوم پزشکی: مصداق‌ها، علل و راهکارهای پیشگیری از آن. فصلنامه آموزش و اخلاق در پرستاری، ۵(۱)، ۵۵-۶۵. دریافت ۲ اسفند ۱۳۹۷ از <https://bit.ly/2VgBJXq>
- عباسیان، زهره و رجب‌زاده عصارها، امیرحسین. (۱۳۹۵). سلب اعتبار مقالات منتشرشده در نشریات. بازیابی ۱۵ اسفند ۱۳۹۷ از <http://www.samimnoor.ir/view/fa/ArticleView?itemId=47>